

2024: С продължаващ фокус върху овладяването на инфлацията и присъединяването към еврозоната

Димитър Радев
Управител на БНБ

За централните банки, в това число и за БНБ, изтеклата година премина под знака на усилията за овладяване на инфлацията и успокояване на финансовите пазари чрез внимателно прилагане на по-рестриктивна парична политика, насочена към ограничаването на кредитната експанзия и оттам – на търсенето.

В България кредитната активност, макар и с по-ограничени спрямо 2022 г. темпове на растеж, остана висока в условията на устойчиво нарастване на депозитите, бавно пренасяне на глобалния процес на повишаване на лихвените проценти към лихвените проценти за домакинствата и при стабилна капиталова позиция на банките. В контекста на високата инфлация у нас, подхранвана отчасти и от фискалната експанзия и силния растеж на заплатите и частното потребление, БНБ повиши до 12% задължителните минимални резерви по привлечените от банките средства, изтегляйки ликвидност от паричния пазар и ограничавайки по този начин възможностите за кредитиране. Същевременно, за да съхрани устойчивостта на банковата система спрямо рисковете, породени от финансовия и бизнес цикъл, БНБ последователно повиши нивото на антицикличния капиталов буфер от 0.5% през 2021 г. до 2.0% през 2023 г. За устойчивата капиталова позиция на банките допринася и поддържането на буфера за системен риск на ниво от 3%.

На фона на предприетите мерки на паричната политика, 2023 година беше поредната силна година за банковата система у нас. Според Европейския банков орган, банковата система в страната е сред най-добре капитализираните в Европейския съюз. Ликвидната позиция се запази много висока с нива на ликвидно покритие и нетно стабилно финансиране, значително над регулаторните изисквания. Печалбата на банковата система е солидна, с основен принос от нетния лихвен доход. Същевременно делът на необслужваните експозиции продължи да намалява до исторически най-ниски нива във всички основни сегменти на кредитния портфейл.

Запазващият се силен растеж на жилищните кредити към края на 2023 г. обаче създава условия за повишаване на задлъжнялостта на домакинствата, макар и от сравнително ниско равнище, и за бързо натрупване на кредитен риск в баланса на банковата система, което може да наложи прилагането на допълнителни макропруденциални мерки от страна на БНБ през 2024 г., като например налагането на системно ниво на изисквания към кредитополучателите, които банките да са задължени да прилагат при отпускането на кредити за домакинствата.

Този риск може да бъде подсилен и от други потенциални предизвикателства

пред банковия сектор през настоящата година, като например забавяне на очакваното възстановяване на европейската икономика и охлаждане на пазара на труда, съчетани с продължаваща относително висока инфлация, нарастваща дългова тежест и по-висок дял на необслужваните кредити. Материализирането на тези предизвикателства би оказало натиск върху печалбите на банките, чиито значителни ръстове през 2023 г. се дължат в немалка степен на еднократни ефекти, включително от забавянето на пренасянето на по-високите лихви по кредитите върху лихвите по депозитите. Следователно, еднократните положителни ефекти за рентабилността трябва да се използват преди всичко за изграждане на допълнителни буфери през 2024 г.

БНБ, от своя страна, има готовност да въздейства допълнително върху кредитната дейност у нас както чрез пълния набор от инструменти на макропруденциалната политика, така и чрез ограничените инструменти на паричната политика, с които разполага. Целта на тяхното използване при необходимост би била двупосочна: поддържане на буферите в банковата система на адекватно равнище и изтегляне на допълнителна ликвидност, което би създавало предпоставки за намаляване на потребителското търсене и на кредитирането, а по този начин и за потискане на инфлацията и увеличаване на вероятността за изпълнение на критерия за конвергенция, свързан с ценовата стабилност.

През настоящата година БНБ активно ще продължи да работи и по финалната фаза от подготовката за пълноправното членство на България в Икономическия и паричен съюз на ЕС (еврозоната), главно по линия на законодателството, информационната свързаност и логистичното осигуряване на процесите по печатането на евробанкноти и изсичането на евромонети с национална страна, тяхното транспортиране и съхранение.

Перспективата за пълната интеграция на страната ни в еврозоната, поставя паричния ни режим на прага на исторически важна промяна, която качествено ще надгради начина, по който провеждаме парична политика в страната.

Монетарните условия у нас при прехода между двата парични режими ще зависят не само от развитията в еврозоната, но и от развитията в страната, включително по отношение на инфлацията, растежа на икономиката, фискалната позиция, кредитния риск.

Това, обаче, което в най-голяма степен ще определи посоката на паричната ни политика в краткосрочен план, е моментът на присъединяването на страната към еврозоната. Ако в средата на годината Съветът на ЕС реши да приеме България в еврозоната от 1 януари 2025 г., ще преминем към плавно и контролирано намаляване на изискванията към търговските банки по отношение на техните задължителни минимални резерви в БНБ, намалявайки ги до 1%, съгласно регламентираното равнище за всички страни от еврозоната. Ако обаче решението бъде отложено, това ще означава неблагоприятно развитие по отношение на равнището и

траекторията на инфлацията, и ще доведе най-вероятно до допълнително затягане на монетарните условия в страната. Следователно, до късната пролет на тази година всички опции са отворени.

Ролята на БНБ, с приемането на страната в еврозоната, съществено ще се промени както при вземане на решения по отношение на паричната политика, така и при нейното прилагане. В условията на еврозоната решенията се вземат централизирано от ЕЦБ и се прилагат децентрализирано от националните централни банки. Следователно, БНБ ще участва чрез нейния управител във вземането на решенията, използвайки пълния набор от инструменти на паричната политика, включително да определя основен лихвен процент на паричната политика и да извършва операции на открития пазар, и ще ги прилага на територията на страната.

В същото време, присъединяването към еврозоната ще осигури пряката и бърза трансмисия на паричната политика на ЕЦБ към българската икономика, без за това да са необходими допълнителни мерки от БНБ, каквато е сегашната практика. Ще отпадне и необходимостта от поддържане на огромни ликвидни буфери в българската банкова система, на практика замразени ресурси, които иначе биха подпомогнали растежа на българската икономика. Наред с другото, необходимостта от поддържането на значителни ликвидни буфери произтича от нормативно силно ограничената, на практика - несъществуваща в момента, функция на БНБ като кредитор от последна инстанция.

В заключение, и през 2024 г. БНБ ще продължи да работи за постигането на ценова стабилност и устойчивост на банковия сектор у нас, в контекста на перспективата за присъединяването на страната ни към еврозоната, и отчитайки потенциалните рискове от влошаване на кредитните портфейли в условията на възможно по-бавно възстановяване на световната и европейската икономика. До момента на пълноправното ни членство в еврозоната, ще продължим да прилагаме антициклично инструментите на паричната политика според възможностите на Паричния съвет, така че максимално да спомогнем за конвергенцията на инфлационните процеси у нас до референтните стойности съгласно критериите от Маастрихт и с отчитане на вторичните ефекти върху банковия сектор и икономическата активност. При благоприятен сценарий с решение за присъединяване на България към ИПС от 1.1.2025 г., ще ускорим практическата подготовка за въвеждането на еврото и ефективното включване на БНБ в дейността на ЕЦБ и централните банки от еврозоната, и ще предприемем стъпки за плавно и контролирано намаляване на изискванията към търговските банки по отношение на техните задължителни минимални резерви в БНБ.

